

102359

TIRSDAG 8. SEPTEMBER 1992

A. Hestum A. H. Hestum

kulturrike

Kong Olav og kongerollen

Av Per Havikbotn

OSLO: Bokhøsten blir liksom ikke riktig høst før årets kongebok er lansert. Nå er den her. For to år siden stilte forfatteren, Lars Roar Langslet, seg det spørsmålet langt flere kongebiografer før ham burde ha gjort: Trenger vi enda en bok om kong Olav? At han fant å svare JA, bør vi takke ham for.

I verket «Kong Olav V av Norge» med undertittelen Monarkiet i en brytningstid, presenterer Langslet nytt og ukjent materiale i til-

ren til: «Mine mange informanter har vært omhyggelige med ikke å gjengi noe som etter sin art fortsatt bør holdes fortrolig.» Potensielle og mindre seriøse biografer har nok allerede merket seg setningen.

Demokrati og monarki

For de aller fleste av oss vil Langslets bok gi informasjon om ukjente sider ved kong Olav. I likhet med Trygve Ramberg («Med folket») har Langslet gått i dybden, milevidt unna ukebladversjonen. Intervjuene med kong Olav, dronning Margrethe og kronprins Haakon, er ærlige og lesverdige, og vitner om den tillit Langslet åpenbart har nydt i de kongelige kretser.

Monarki-byggeren

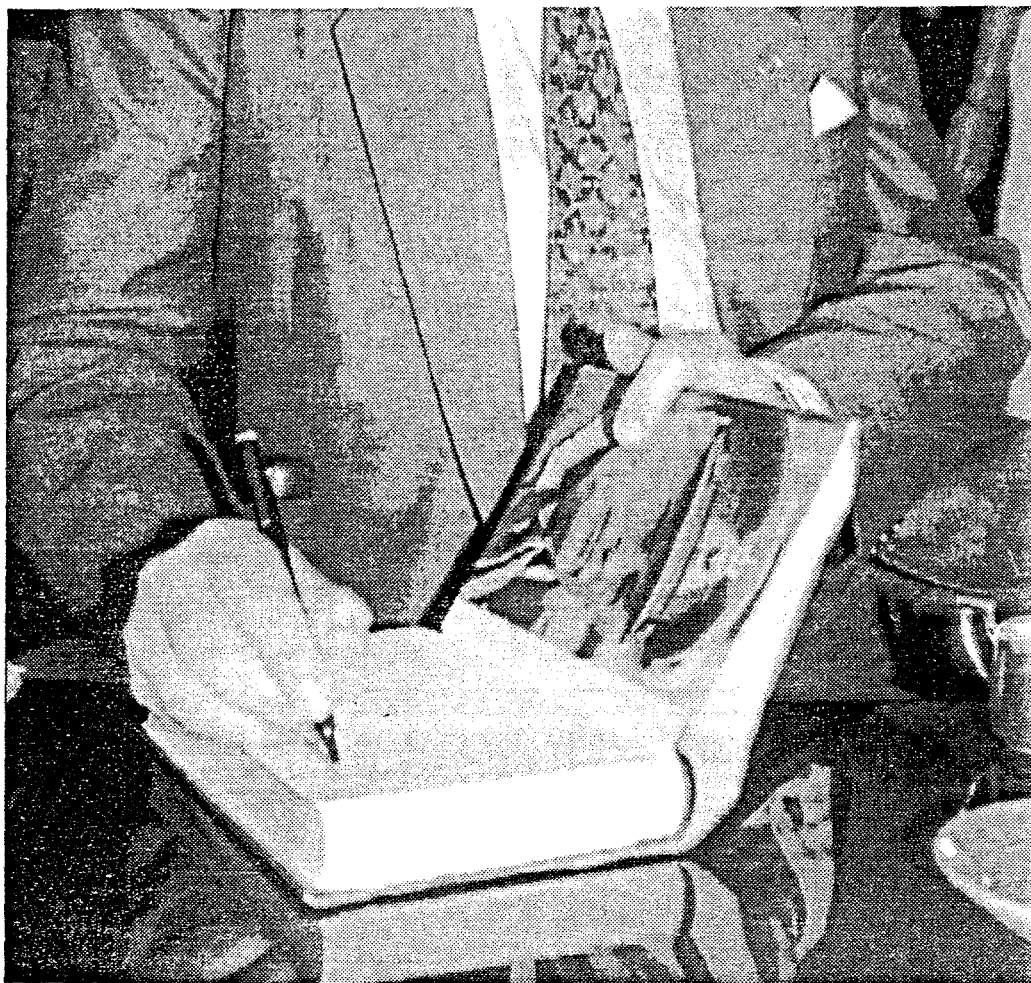
Langslet har forsøkt å beskrive hvordan utviklingen av demokratiet skjedde i et nært samspill med oppbyggingen av et sterkt og folke-

initiativ på regjeringshold før april 1940, for å legge opp kriseplaner for eventuell evakuering?

– Nei. Trygve Lie var litt interessert, jeg spurte ham et par ganger om det, men han fikk ikke Koht med seg, og heller ikke Nygaardsvold – han trodde på den evige fred. Jeg spurte Koht – det må ha vært i januar eller februar 1940: Hvordan har de tenkt at vi skal evakuere dersom vi tvinges til det? Han svarte med å sitere Christian III under Københavns beleiring: Jeg vil leve og dø i mitt land! Det er jo et stolt svar, men det var ikke særlig realistisk. Derfor ble situasjonen mer kaotisk enn den hadde behovd å bli.»

Humoristen Olav V

Langslets bok inneholder langt mer enn dypsidige analyser over monarki-bygger Olav V. Her er rikelig med historier og anekdoter

NY KONGEBOK: Cappelen Forlag lanserte mandag Lars Roar Langslets bok om kong Olav.

legg til åpenhjertelige intervjuer med kong Olav, dronning Margrethe II og kronprins Haakon.

Det er mulig Cappelen Forlag vil få rett i at «dette er biografien som kommer til å bli stående etter kong Olav». Men den siste blir det neppe. Det skyldes både den pekuniære siden ved kongebøkene, også denne kongeboken vil trolig toppe bestselger-listene, og det faktum at selv etter Langslets store verk, vil det fortsatt være sider ved vår avdøde monark som forblir ukjente for leserne.

Ruvende livsverk

Langslet har ikke ønsket å lage et glanset portrett av kong Olav. Likevel er det blitt en hyllest til kong Olav og hans livsverk. Som han selv sa det da han presenterte boka på Hotel Continental mandag: – Det var dimensjoner over hans innsats, større enn de fleste er klar over. Hadde jeg oppdaget negative trekk ved karakteren eller i handling, ville jeg også skrevet om det. Slike fant jeg ikke. Men jeg har gått i bue utenom rent privat stoff når det ikke var nødvendig får å belyse mitt emne: Kong Olav som konge.

I forordet legger forfatteren

kjært kongehus. Langslet tillegger kong Olav selv hovedæren for den plass monarkiet har i det norske folk. Som forfatteren selv sa det under bokpresentasjonen: – I dag er det ikke lett å fremstille seg som republikaner og likevel bli tatt alvorlig.

Tre temaer er blitt viet særlig stor oppmerksomhet i samtalene med Kongen. Utnevnelsen av regjeringen Hornsrud i 1928, krigsutbruddet i 1940, og kanskje det største dilemmaet kong Olav sto overfor: Kronprins Haralds borgerlige giftemål.

Koht og krigsutbruddet

Vi gjengir en liten passus fra intervjuet med Kongen om tiden før krigsutbruddet, der kong Olav gir utenriksminister Halvdan Koht følgende karakteristik:

«Koht var jo en vanskelig mann, meget lærd, med kolossale kunnskaper. Men jeg syntes ikke alle detaljer han behersket var like viktige. Det ble sagt at Koht trodde på fred på tross. Det var kanskje ikke særlig klokt, men han var utvilsomt konsekvent. Han likte ikke ubehagelige fakta, de er jo heller ikke særlig morsomme.

– Ble det ikke tatt noe

som nok engang viste at Folkekongen var en stor humorist. Vi gjengir en av hans yndlingshistorier, en om maleren Edvard Munch – den av våre malere Kongen kanskje næret størst beundring for.

«Munch skulle en gang male kongen til en av våre skipsredere. Da han kom til rederen med bildet, for å få sine penger, ble rederen harm: – Dette bildet er jo ikke ferdig! Ansiktet er så utydelig at ingen kan se det er henne! De får ta det med Dem igjen og male det ferdig.» Munch så gjorde. Han innkalte fruen til å stå modell enda en gang, og betraktet henne lenge. Så brøt han av: – Nei, det går ikke. De har jo ikke noe ansikt! De får først skaffe Dem en stor sorg, og så får De komme tilbake.»

Kongen fulgte også godt med i litteraturen og dens mange feider. Da Myklestriden raste som verst måtte han låne riksadvokatens eksemplar av «Sangen om den røde rubin». Boka var jo ellers beslaglagt. Til Langslet sier kong Olav at han syntes romanen var litt grov.

Jø da, Kongen ønsket å være orientert. Også om det liv og underliv riksadvokaten ønsket å holde skjult for folket.